Przedpłata wraz z przesełką pocztową na 1874 r. wynosi 4 zł. a. w.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy ulicy Akademickiéj l. 5.

Pismo tygodniowe

poświęcone sprawom stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych

wychodzi co sobotę w objętości pół arkusza.

Nr. 11. **Sobota** dnia 2. maja 1874. **I. rocznik.**

O bezpośrednich należytościach w stowarzyszeniach zarobkowych.

C. k. Nadzór straży skarbowej we Lwowie zakomunikował w ostatnich dniach wszystkim lwowskim stowarzyszeniom zarobkowym i gospodarczym następującą odezwę c. k. powiatowej dyrekcji skarbu z d. 16. kwietnia 1874. l. 3259. „Do c. k. nadzoru straży skarbowej N. II. we Lwowie. Na mocy §. 9 ustawy z dnia 21. maja 1873. N. 87. D. u. p. upoważnione są władze skarbowe do częściowego opuszczenia takich należytości, które towarzystwa zarobkowe i gospodarcze według dawniejszych przepisów od kontraktu (statut), od kwitów wydawanych członkom na poczynione wkładki, od kwitów członków na odebrane odsetki, dywidendy etc. opłacać obowiązane były, jeżeli te według dawniejszych przepisów przypadające należytości przewyższają należytości teraz wedle powołanej wyżej ustawy uiszczać się mające i dotychczas w zaległości pozostają.“

„Towarzystwa zatem zarobkowe i gospodarcze powstałe przed wejściem ustawy o towarzystwach zarobkowych i gospodarczych z dnia 9. kwietnia 1873. N. 70. D. u. p. chcąc korzystać z ulgi zapewnionej im §. 9. ustawy z dnia 21. maja 1873. N. 87. D. u. p. mają *przedewszystkiem postarać się o wpis swej firmy do rejestru sądowego*, dowód na to przyłączyć do prośby o opuszczenie należytości, oprócz tego owe data wykazać, które na mocy postanowień §. 3. ustawy z dnia 21. maja N. 87. D. u. p. za podstawę do wymiaru należytości służyć mają i tak udokumentowane prośby tutaj wnieść.“

„O tem uwiadamia się c. k. nadzór straży skarbowej wskutek rozporządzenia wysokiej c. k. krajowej dyrekcji skarbu z dnia 15. maja 1873. l. 259. z poleceniem, by na to postanowienie uwagę interesowanych towarzystw zarobkowych i gospodarczych w odpowiedniej drodze zwróciła.“

„Od c. k. powiatowej dyrekcji skarbu. Lwów dnia 16. kwietnia 1874.

Ze względu, że zakomunikowana ta odezwa c. k. powiatowej dyrekcji skarbu we Lwowie, nie jedno ze stowarzyszeń mogłaby w błąd wprowadzić, uważamy za potrzebne, dać niektóre wyjaśnienia co do stanowiska stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych wobec ustawy z dnia 21. maja 1873. N. 87. D. u. p. ze względu na reskrypta ministerstwa skarbu w tym przedmiocie, o których c. k. powiatowa dyrekcja skarbu we Lwowie żadnej nie czyni wzmianki, a które rzecz zupełnie inaczej przedstawiają, aniżeli to czyni lwowska c. k. dyrekcja skarbowa powiatowa.

Powyżej przytoczona odezwa odnosi się wyłącznie do stowarzyszeń zawiązanych przed wejściem w życie ustawy o stowarzyszeniach zarobkowych z d. 9. kwietnia 1873. N. 70. D. u. p. — gdyż co do zawiązanych później, sprawa jest zupełnie jasną i naturalną: mają one bezpośrednie należytości opłacać według norm jakie ustawa z dnia 21. maja 1873. N. 87. D. u. p. przepisuje.

W zastosowaniu zaś ustawy z d. 21. maja 1873. N. 87. D. u. p. do stowarzyszeń dawniej istniejących, to §. 9. tejże brzmi: „minister skarbu jest upoważnionym, z powodów uwzględnienia godnych, do zezwalania w granicach niniejszej ustawy, na częściowe opuszczenie należytości bezpośrednich według dawniejszych przepisów od stowarzyszeń należnych a jeszcze zaległych.“

C. k. ministestwo skarbu, interpretując ten paragraf, wydało reskrypt z d. 18. czerwca 1873. l. 16.221, mocą którego upoważniło wszystkie c. k. krajowe dyrekcje skarbu do częściowego, jednak w granicach ustawy z dnia 21. maja 1873. odpisywania bezpośrednich należytości stowarzyszeniom powstałym przed wejściem w życie ustawy z dnia 9. kwietnia 1873, a którym c. k. urzędy skarbowe przypisały do poboru należytości bezpośrednie na mocy ogólnej ustawy stemplowej i reskryptów ministerjalnych z dnia 24 maja 1869. l. 16.587 i z dnia 16. lipca 1871. l. 20.668., jeśli rzeczone stowa-

rzyszenia najpóźniej do dnia 31. grudnia 1873 zastosują się do wymagań ustawy z dnia 9. kwietnia 1873. w myśl §. 91 tejże ustawy.

Wskutek też dopominań się stowarzyszeń o ostateczne i jasne uregulowanie stosunków stowarzyszeń powstałych przed wejściem w życie ustawy o stowarzyszeniach z d. 9. kwietnia 1873. i nowelli stemplowéj z d. 21. maja 1873, c. k. ministerstwo skarbu wydało do wszystkich c. k. krajowych dyrekcji skarbu drugi reskrypt z d. 5. listopada 1873. l. 27.598.

Reskryptem tym upoważnione są c. k. krajowe dyrekcje skarbu do rozciągania ustawy z d. 21/5. 1873. wstecz na wszystkie towarzystwa zarobkowe i gospodarcze, które najpóźniéj do 30. czerwca 1874. zastosują swe statuta do wymagań ustawy z d. 9/4. 1873. i zarejestrują firmy w sądach handlowych. Obszerniéj nieco omawialiśmy reskrypt ten w Nr. 1. 2. 3. „Związku,“ a przeto interesowanych tam odsełamy. Zwrócić nam jednak przychodzi uwagę, iż rozporządzenia c. k. ministerstwa skarbu z d. 5/11. 1873. l. 27.598 zezwala dyrekcjom skarbowym co do opłaty bezpośrednich należytości za czas ubiegły wchodzić ze Stowarzyszeniami w ugodę, i zadowalniać się pewną sumą umówioną (Abfindungssumme).

Przytoczywszy powyższe dane, zmuszeni jesteśmy zwrócić się do wysokiéj c. k. krajowéj dyrekcji we Lwowie z zapytaniem, dlaczego interesowanym stowarzyszeniom w właściwéj drodze nie kominikuje reskryptów ministeralnych, które na to są przeznaczone, jak ostatni z d. 5 listopada 1873 l. 27.598. wyraźnie wypowiadający, iż powinien nam być zakomunikowanym?

Stowarzyszenia byłyby w stanie lepiéj poznać swe obowiązki i do nich się stosować, niż jeśli im c. k. nadzór straży skarbowéj zakomunikuje odezwę powiatowéj dyrekcji skarbu, która stowarzyszeniom więcej przyznaje, niż jéj wolno, a tem samem naraża na dodatkowy w przyszłości wymiar bezpośrednich należytości, lub inną téj podobną nieprzyjemność. — Odezwa bowiem lwowskiéj c. k. powiatowéj dyrekcji skarbowéj z d. 16. kwietnia 1874. l. 3259 przyrzeka wszystkim bezwarunkowo stowarzyszeniom ulżenia w opłacie bezpośrednich należytości w granicach ustawą z d. 21. maja 1874. wskazanych, jeśli tylko firmy swoje w sądach handlowych zarejestrują, bez względu na czas, kiedy się to stanie — c. k. ministerstwo skarbu zaś rezerwuje dla siebie wypadki, jeśli zarejestrowanie firmy nastąpi po d. 30. czerwca 1874.

Najdziwniejszem przytem wszystkiem, iż c. k. powiatowa dyrekcja skarbu we Lwowie mówiąc o ustawie z d. 21. maja 1873 cytuje o niéj rozporządzenie c. k. krajowéj dyrekcji skarbu z d. 15. maja 1873 a więc z czasów gdy ustawa ta wcale nie istniała, a tem mniéj obowiązywała.

Stowarzyszenia zarobkowe niemieckie w r. 1872.

(Dokończenie.)

Wyjątkowy również przyrost spostrzegać się daje w 1872 r. w rubryce kapitału obrotowego; żaden rok jeszcze nie odznaczył się tak wielkim napływem funduszów, które przybywały jakby w ślad za rozwojem dokonywanych obrotów, a nawet właściwie prześcignęły je, bo okazał się nadmiar rozporządzalnych środków pieniężnych. Taki stan rzeczy nie jest bynajmniéj pożądany, bo nietylko zmusza do korzystania z mniéj zyskownych i pewnych lokacji, ale zarazem tamuje obfity przyrost własnych funduszów, o które głównie starać się należy, gdyż one stanowią o sile i trwałości stowarzyszeń. W roku ubiegłym stosunek własnych funduszów (21,373.529 talarów), do obcych (77,188.731) znowu się nieco pogorszył: z $28{,}_{97}\,\%$ spadł na $27{,}_{69}\,\%$, — gdy w roku 1870 przedstawiał się już daleko korzystniéj, bo wynosił $30{,}_{87}\,\%$. Cała ta kwestja wytwarzania własnego kapitału jest bardzo ważną i wymaga gruntownego zbadania; dla tego téż p. Schulze-Delitzsch zamieścił ją na porządku dziennym zeszłorocznego konkresu stowarzyszeń.

Tutaj dodamy tylko jeszcze, że pominąwszy stosunek napływowych kapitałów, samo zwiększenie się mienia stowarzyszeń w 1872 r. jest bardzo zadawalniające, bo takowe z 17 przeszło milionów talarów podniosło się do 21 milionów z górą. Na jednego członka przypadało w przecięciu z końcem 1872 roku talarów $57{,}_{3}$.

Bank stowarzyszeń niemieckich pod firmą: Sörgel Parisius et Comp. w Berlinie, (założony w 1864 r. spólnemi siłami stowarzyszeń, jako spółka komandytowa na akcje) mający już obecnie kapitału 3 miliony talarów i przyznaczony, aby ułatwiał stowarzyszeniom stosunki bankowe i był dla nich centralną instytucyą finansową, otworzył w roku zeszłym filją we Frankfurcie nad M. dla stowarzyszeń południowo-niemieckich. Podobny bank (z kapitałem 600.000 fl. austr.) posiadają w Wiedniu austrjackie stowarzyszenia.*)

*) Bank podobny był założonym w 1872 r. pod firmą: Julius Hainisch, Leopold Löwy et Comp., nie wiadomo nam jednak, co się z nim stało w czasie „Krachu“ (P. R.)

II. Stowarzyszenia zarobkowe w różnych gałęziach przemysłu i handlu.

Z pomiędzy stowarzyszeń téj kategorji, głównie powiększyły się liczebnie stowarzyszenia produkcyjne i budowlane. Rezultaty były następujące:

a) Stowarzyszenia dla zakupu materyałów surowych (Rohstoff-Vereine). Liczba tych stowarzyszeń imiennie znanych, powiększyła się od przeszłego roku o 10, czyli: że sprawozdanie za 1872 r. wykazuje ich 167; w téj liczbie 34 czysto-rolniczych, głównie dla zakupu nasion do siewu i nawozów. Bilanse złożyło tylko 13 stowarzyszeń, które liczyły 697 członków i miały 314. 421 tal. obrotu. Czysty zysk wynosił 9.188 tal. straty 93, koszta handlowe i administracji 14.235 tal. Porównywać tych cyfr z przeszłorocznemi nie można, gdyż nie wszystkie bilanse przez te same stowarzyszenia zostały złożone. Niegdyś stow. dla zakupu materjałów surowych bardzo były w Niemczech rozwinięte, ale w miarę znikania drobnego przemysłu. — w miejsce którego powstaje wielka produkcja z odpowiednim podziałem pracy, — objawia się tu pewna stagnacja. Natomiast coraz więcéj rozpowszechniać się zaczynają tego rodzaju stow. rolnicze.

b) Stowarzyszenia dla zakupu maszyn i narzędzi, oraz dla zakupu i chowu bydła poprawnego są jeszcze nader świeżéj daty i mało rozwinięte. Pierwszych było w r. z. 48, drugich 26; w następnym 1872 roku znaleźliśmy w wykazach Zarządu Centralnego imiennie wymienionych, pierwszych 51, ostatnich 36, jest więc mały przyrost. Bilansu, dotychczas żadne z nich złożyło.

c) Stowarzyszenia wspólnéj wysprzedaży (Magazingenossenschaften) znane imiennie Zrządowi Centralnemu, zwiększyły się tylko o jedno w ciągu roku i było ich w 1872 r. zamieszczonych w wykazach 48, a znich 3 złożyły bilanse. Liczba tych stowarzyszeń musi być znacznie większa, ale Zarząd Centralny nie ma o nich wiadomości. Bardzo często istnieją one w połączeniu z innemi stowarzyszeniami jak np. dla zakupu materjałów surowych, albo zaliczkowemi. Stowarzyszenia spólnéj wyprzedaży zaczynają się również rozpowszechniać między rolnikami. Imiennie znanych już jest 4 stow. rolniczych, a jedno z nich nawet złożyło bilans, który pozwala bardzo dobrze wróżyć o przyszłości. Dotąd głównie skierowane były do spólnej wyprzedaży nabiału *). Z trzech wzmiankowanych bilansów, dowiadujemy się, że te stowarzyszenia posiadając 125 uczestników i kapitał własny 15.715 tal. miały 162.661 tal. obrotu 2.467 tal. czystego zysku.

*) U nas stowarzyszenia takie z wielką korzyścią mogłyby funkcjonować, a nader łatwo je zakładać. Warto, ażeby o tém pomyślano.

d) Sowarzyszeń produkcyjnych (Productivgenossenschaft) znaleśliśmy wykazanych imienie 138, a zatém więcéj o 22 jak w roku zeszłym. W téj liczbie jest 5 stowarzyszeń, które właściwie do żadnéj z wymienionych tu kategorji nie należą, natomiast wyłączone zostały stow. budowlane, które oddzielnie wykażemy. W tym roku 18 stowarzyszeń produkcyjnych złożyło swe bilanse, co jest bardzo znacznym postępem. W ogóle spostrzegać się daje obecnie prawidłowy i szybki rozwój tych stowarzyszeń, które będąc ostatnim, najdonioślejszym wyrazem w spółdziaławczości, dla zapewnienia swej exystencji, wymagają wielu warunków, nie łatwo dających się zjednoczyć. Widać, że doświadczenie zdobywane przez pierwotnych pionierów tego kierunku pracy, nie pozostało bez wpływu na nowych pracowników.

Rezultata wykzane we wzmiankowanych 18 bilansach są bardzo zadawalniające, zwłaszcza że po większéj części stowarzyszenia te są bardzo świeżéj daty. Jedno tylko z nich powstało w 1848 roku, reszta zaś w ostatnim lat dziesiątku. Z końcem 1872 było w 18 stowarzyszeniach uczestników 795. których udziały (oprócz funduszu zapasowego) wynosiły tal. 75.860, co w przecięciu daje po $95,_4$ tal. na każdego. Są jednak stowarzyszenia. np. zegarmistrzów we Freiburgu, założone w 1865 r., gdzie udziały członków dochodzą już 1000 tal. Fundusz rezerwowy w mowie będących 18 stowarzyszeń wynosił 9.692 tal., czyli w przecięciu przeszło 12% udziałów. Korzystnym był także stosunek własnych kapitałów do obcych, wynoszący $39,_8$%. Ze sprzedaży wyrobów w ciągu roku uzyskano 363.907 tal., zużyto mat. sur. za 185.660 tal., na płacę robotników i koszta handlowe wydano 68.071 tal., na koszta administracji 16.605 tal., straty 2.028 tal., — zaś czystego zysku osiągnięto 31.531 tal. co stanowi $38,_2$% własnego kapitału stow., albo $9,_2$% ogólnego wpływu ze sprzedaży, a w przecięciu na każdego uczestnika $45,_3$ tal. (w jednym bilansie czysty zysk nie podany). Otóż, jak się już wyżéj powiedziało, jeżeli zważymy na młode lata podanych tu stowarzyszeń produkcyjnych, cyfry powyższe nie pozostawią nic do życzenia. Dodać przytém musimy, że kilka najstarszych stowarzyszeń nie życzyło sobie wcale ogłaszać swych bilansów, tak, że właściwie najkorzystniejszych rezultatów nie znamy.

III. Stowarzyszenia spożywcze *(Consumvereine)*

Rezultaty roku 1872 były, w ogóle biorąc, korzystne, jednakże gdy w r. 1871 udział jednego uczestnika wynosił w przecięciu $8,_2$ tal., w roku 1872. wynosi zaledwie $7,_7$ tal. Za to stosunek własnych kapitałów do zapożyczonych, okazuje się tu znacznie lepszy, aniżeli w bankach ludowych. Nazbyt małą odnośnie do kapitału

obrotowego wydaje nam się suma dokonanych obrotów; pocieszającém jest tylko zmniejszenie się należności od członków. Stowarzyszenia powinny się starać, aby usunąć zupełnie u siebie operacje na kredyt; jest to rzeczą z wielu względów pożądaną i możliwą, a jednak zbyt mało dotąd uwzględnioną. Czystego zysku osiągnięto 1872 r. w ogóle 279.849 tal; na koszta handlowe i administracji wydano 251.200 tal. Nadmienić przytém wypada, że oprócz dywidendy wypłacono jeszcze członkom tytułem procentów od ich udziałów 19.590 tal. Zwracamy także uwagę na cyfrę czystego zysku, która jest nadzwyczajnie wysoką w stosunku do posiadanego kapitału własnego, gdyż wynosi 50% sumy udziałów. Zaiste dowodzi to wielkiéj żywotności stowarzyszeń spożywczych w Niemczech i bardzo umiejętnego niemi kierownictwa. Co do udziału, jaki w nich przyjmują rozmaite warstwy społeczne, zaznaczamy: robotników (cała warstwa wyrobnicza) 47,4%, somodzielnych rzemieślników 21,9%, urzędników, nauczycieli i t. d. 11,8% reszta przypada na różne inne warstwy społeczne.

IV. Stowarzyszenia budowlane.

Pierwszy raz poświęca im Schulze-Delitzsch osobną rubrykę w swojém sprawozdaniu. W r. 1871 liczono ich tylko 23, w ciągu 1872 przybyło 14, — wszystkich przeto imiennie znanych jest 37. Zadaniem ich jest wyłącznie dostarczanie mieszkań swoim członkom; dotąd jednak rożnią się jeszcze bardzo pod względem środków, jakich do jego urzeczywistnienia używają.

Sześć z pomiędzy nich złożyły swe bilanse, z których się dowiadujemy, iż członków liczyły 954 i posiadały własnego oapitału w udziałach członków 92.721 tal., w funduszu zapasowym 9.481 tal. Dochód ich wynosił 12.603 tal., czysty zysk 9.696 tal, a koszta budowy w ciągu całego roku 97.615 tal.

W obec ogólnego braku i drożyzny mieszkań w wielkich miastach, stowarzyszenia budowlane mają ważne zadanie do spełnienia i takowe w miarę posiadanych środków spełniają, jak się z kilku złożonych bilansów okazuje. Przypuszczać można, iż potrzeba wpłynie na szybki ich rozwój w Niemczech i wyrobi im w niedługim czasie ten stopień potęgi i znaczenia, jaki dosięgły już w Angliji. (Ekonomista).

Ruch Stowarzyszeń.

— W Stanisławowie ukonstytuowało się **Stowarzyszenie spożywcze** przez przyjęcie statutów i wybór Rady nadzorczej. Dzisiaj ma się odbyć powtórne walne zgromadzenie celem wyboru dyrekcji, jest więc nadzieja, że wkrótce stowarzyszenie wejdzie już w życie. Do Rady nadzorczej zostali wybrani: Pp. Dr. Mroczkowski, dr. Kamiński, Cetwiński, Górowski, ks. Dąbrowski, Czechowski, Laszkiewicz, Ertel, Manasterski.

Bliższych warunków i podstaw stowarzyszenia tego nie mamy, upraszamy o łaskawe udzielenie statutu.

Towarzystwo zaliczkowe dla rolnictwa i przemysłu rolniczego zawiązuje się we Lwowie za inicyatywą dyrektorów galic. Towarzystwa kredytowego ziemskiego wskutek wyrażonego życzenia przez delegatów tegoż towarzystwa na zjeździe w lutym br. Celem tego stowarzyszenia, mającego na oku przedewszystkiem właścicieli majątków ziemskich folwarków i jakoteż dzierżawców, niemniej wszystkich przemysłowców z rolą bezpośrédnią styczność mających, ma być obok udzielania kredytu gotówką, takż pośredniczenie w sprzedaży płodów rolniczych, i ma szyn rolniczych, pośredniczenie w kupnie i wydzierza wianiu majątków ziemskich itp. Gdy działalność ma by rozciągniętą na cały kraj, staraniem przeto będzie dy rekcji stworzyć sieć filji i agencji, przyczem prawdopo dobnie obok wyzyskania organizacyi towarzystwa kredy towego ziemskiego, niezawodnie dyrekcja wzgląd będzi miała na istniejące już w kraju stowarzyszenia zaliczkowe

Sprawozdanie giełdowe. Rok właśnie upłynął, odką rozpoczęło się przesilenie giełdowe, a trudno przewidzieć jak długo jeszcze trwać będzie, dotychczas bowiem niema żadnéj zmiany pomyślnéj. Banki budownicze przyznają się w bilansach do ogromnych strat, ale rzeczywist położenie prawdopodobnie jest jeszcze gorsze; wykazan bowiem w stanie czynnym wartość realności i gruntów budowlanych podaną jest wedle cen zakupna, a wiadomo jak przepłacano te budynki i grunta.

Banki kredytowe, przemysłowe i wekslarskie wy kazują znów w stanie czynnym wiele pozycyi trudnycl do zrealizowania, tak iż ostatecznie rzeczywiste strat mogą być znacznie większe, aniżeli podano w bilansach Zresztą nawet w takim wypadku, gdyby część kapitał zakładowego została istotnie ocaloną, słusznie obawia się należy, że mnóstwo banków dotychczas istniejącycl nie znajdzie zajęcia i reszta ocalonych pieniędzy ni przyniesie nawet skromnej dywidendy, zwłaszcza gdy zau fanie publiczności zwróciło się wyłącznie ku poważnyn instytucyom, które nie biorąc udziału w gorączkowe spekulacyi. dotychczas przetrwały szczęśliwie przesileni

Zestawiamy te kursa akcyi bankowych, które naj wymowniejszym są dowodem ogromu klęsk:

	wpłacano na akcyą	kurs akcyi
Anglo-węgierski bank . .	80 zł. . . .	29 zł. 50 c
Austryacko-turecki bank .	80 „ . . .	11 „ 50 „
Börsen- & Credit-Bank .	80 „ . . .	— „ 50 „
Wiener-Börsenbank . . .	80 „ . . .	— „ 50 „
Hypothekar-Rentenbank .	160 „ . . .	10 „ — „
Industrie & Bodenkreditbnk	100 „ . . .	16 „ — „
Vereinsbank	80 „ . . .	12 „ — „
Wiener Cassen-Verein .	80 „ . . .	1 „ 50 „

Banki, które przyznają się do utraty tylko p łowy kapitału, jak Unionbank, uważają dalsze istnien jako zapewnione. Te, które straciły trzy czwar części kapitału zakładowego, zamierzają łączyć s z innemi równie poszkodowanemi, i wten sposób dal wegetować. — Tylko Bank narodowy i austryackie t warzystwo eskontowe, których akcye nigdy nie był przedmiotem gry giełdowéj, wykazują znakomitą na wyżkę kursu. Akcye Banku narodowego wpłacone 600 zł. stoją na 967 zł.— a akcye towarzystwa esko towego wpłacone po 500 zł. — stoją na 865 zł. — H poteczne banki wiedeńskie niemogą znaleść nabywc na swoje listy zastawne, tak iż obecnie właściciel ziemscy, potrzebujący pożyczek, zgłaszają się prawie w łącznie do banku narodowego, niechcąc tracić na w mianie listów zastawnych.

Wydawca **Z. Medveczky.** Odpowiedzialny redaktor **Dr. Tadeusz Skałkowski.** W I. Związkowej drukarni we Lwowie Rynek 11.